

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік начальніка

ўпраўлення адукацыі

Магілёўскага аблвыканкама

 А.У.Сцельмашок

« 10 » лістапада 2013 г.

ЗАДАННІ

для правядзення другога этапу рэспубліканскай алімпіяды
па вучэбных прадметах “Беларуская мова” і “Беларуская літаратура”
(комплексная работа)

Дата правядзення: 7 лістапада 2013 г.

Час выканання заданняў: 10.00 – 12.00

10 клас

1. Паводле пададзенай транскрыпцыі зрабіце арфаграфічны запіс фрагмента рэпартажу пра свята роднага слова, якое прайшло ў Быхаве.

[рас'ійск'і п'іс'м'эн'н'ік / дарэчы / ураджэн'эц маг'іл'оўшчыны / і м'эцэнат вал'эрыі казакоў часта прыяжджайэ ў б'эларус' на дз'эн' п'іс'м'энства / таму с'ол'эта йон адзначыў / в'эл'м'і прыёмна / што с'в'ята вандруйэ з аднаго м'эсца ў йіншайэ ды ўваскрашайэ кул'туру мал'эн'к'іх б'эларус'іх гарадоў //]

Заўвага: знак / абазначае тактавую паўзу ў межах сказа, знак // – міжфразавую паўзу.

2. Паводле акустычнай тэорыі склада, усе гукі мовы знаходзяцца на розных узроўнях гучнасці. Згодна з гэтай тэорыяй, найвышэйшую ступень гучнасці – чацвёртую – маюць галосныя гукі, санорныя зычныя – трэцюю, звонкія зычныя – другую, глухія – першую. Такім чынам, кожнае слова можна прадставіць як паслядоўнасць нумароў узроўняў гучнасці. Напрыклад, слова *дом* можна адлюстравачь у схеме 2-4-3. Пабудуйце схемы ўзроўняў гучнасці для слоў, якія з'яўляюцца адказамі на прапанаваныя пытанні.

Пытанне	Адказ	Схема гучнасці
1. Мастацкі троп, замена аднаго слова ці выразу іншым на аснове знешняй ці ўнутранай сувязі паміж з'явамі.		
2. Як называецца двухскладовая стапа з націскам на другім складзе?		
3. Гаворка адной асобы, звернутая да слухачоў ці да самога сябе.		
4. Назва адзінага прыжыццёвага зборніка вершаў Максіма Багдановіча.		
5. Від літаратуразнаўчага, крытычнага або філасофскага артыкула ў свабоднай форме.		

3. У беларускай мове шэраг назоўнікаў мае фіналь (заканчэнне) *-іва (-ыва)*. Устанавіце, якія назоўнікі з гэтай фіналлю маюць такое значэнне.

Назоўнік з фіналлю <i>-іва (-ыва)</i>	Лексічнае значэнне
	‘асобна ўзятая расліна, сцябліна, саломіна і пад.’
	‘верхні слой, які пакрывае, ахутвае сабой што-небудзь’
	‘печаныя вырабы з мукі’
	‘водбліск пажару або заходу сонца на небе’
	‘гаручае рэчыва, якое дае цяпло і з’яўляецца крыніцай атрымання энергіі’
	‘кавалак сталі для высякання агню з крэменю’

4. Пастаўце прапанаваныя колькасныя лічэбнікі ў форме творнага склону і ўтварыце ад іх парадкавыя.

Колькасны лічэбнік	Форма творнага склону	Адпаведны парадкавы лічэбнік у пачатковай форме
восемдзесят		
дваццаць адзін		
дзве тысячы		
паўтара		
сем		
сорак		
трыста		

5. Вызначыце ў пададзеных назвах артыкулаў з беларускіх СМІ граматычныя асновы і ахарактарызуйце сказы (двухсастаўны – аднасастаўны (від аднасастаўнага)).

Сказ	Граматычная аснова	Характарыстыка сказа
1. «Іпэшнікі» аказаліся не гатовымі...		
2. Не стала вёскі за адзін дзень.		
3. На паштовых марках прыгоды Несцеркі, парасяці і іншых.		
4. Двухпавярховыя цягнікі пачалі курсіраваць па чыгунках Расіі.		
5. А судзі хто?..		
6. «Пандэмію» спынілі на мяжы.		

6. Многія народныя выслоўі з’яўляюцца рыфмаванымі. Аднавіце прапанаваныя прыказкі па апошнім слове і значэнні.

Прыказка	Апошнія слова ў прыказцы	Значэнне / ужыванне прыказкі
	...ядома	Дома, у прывычных абставінах жыць лягчэй, чым дзе-небудзь у іншых умовах. Ужываецца звычайна тады, калі гаворыцца пра харчаванне, ежу.
	...схопішся	У бязвыхадным становішчы, калі няма выбару, звяртаешся нават да безнадзейнага сродку.

	...ў дружбу	Кажуць, калі просяць зрабіць паслугу па дабрыні, а не па абавязку.
	...варонцы	Гаворыцца з задавальненнем пры сустрэчы з земляком у чужой мясцовасці.
	...плесці	Гаспадарка патрабуе вялікіх клопатаў.

7. Твітар (англ. Twitter) – сістэма, якая дазваляе карыстальнікам адпраўляць кароткія тэкставыя паведамленні да 140 графічных сімвалаў, якімі з’яўляюцца літары, апостраф, знакі прыпынку і прабелы паміж словамі. Напрыклад, у першым радку паэмы “Курган” (*Паміж пустака, балот беларускай зямлі,*) такіх сімвалаў 37.

Падлічыце, колькі поўных радкоў наступных вершаваных твораў могуць змясціцца ў адным твітараўскім паведамленні (лічыць трэба з першага радка верша). Укажыце аўтараў гэтых твораў.

Вершаваны твор	Колькі радкоў	Аўтары
Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь		
“Маёвая песня” (“Па-над белым пухам вішняў”)		

8. У 1957 г. была заснавана Літаратурная прэмія імя Янкі Купалы – за лепшыя творы паэзіі і драматургіі. Хто з названых беларускіх літаратараў быў уганараваны гэтай прэміяй і за што?

Літаратары: Максім Багдановіч, Раіса Баравікова, Васіль Быкаў, Якуб Колас, Кандрат Крапіва, Мікола Мятліцкі, Алаіза Пашкевіч, Язэп Семяжон, Максім Танк, Іван Шамякін.

Лаўрэат прэміі	За што ўганараваны
	за зборнікі паэзіі “След бліскавіцы”, “Мой хлеб надзённы”
	за камедыю “Брама неўміручасці”
	за кнігу паэзіі “Люстэрка для самотнай”
	за пераклад паэмы М. Гусоўскага “Песня пра зубра”
	за кнігу вершаў “Бабчын: кніга жыцця”